

Козубенко Л. М.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПРОБЛЕМА ЖИТТЄВОГО ВИБОРУ ГЕРОІВ ТА ЖАГА ДО ВТІЛЕННЯ «АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ» У РОМАНІ Т. ДРАЙЗЕРА «АМЕРИКАНСЬКА ТРАГЕДІЯ»

У статті розглядається проблема життєвого вибору героїв та жага до втілення «Американської мрії» у романі Т. Драйзера «Американська трагедія». Звертається увага на те, що головний герой роману Клайд Гріфітс стоїть на роздоріжжі власних переконань і загально-прийнятих догм суспільства – рабство або панування, чесна бідність або злочинне багатство? Клайд робить вибір на користь примарної мрії і боляче обпікається.

Із проблемою вибору стикається кожен герой цього роману, та доленосним він виявляється лише для Клайда Гріфітса та Роберти Олден. У ці два подібні образи автор вкладає стрімку жагу до кращого життя, робить героїв здатними на ризик заради мрії, яку кожен із них плекає у своїй душі, але її так і не судилося втілити. Занадто вже хитким є той шлях, що вибирають ці двоє. Проблема життєвого вибору тісно переплітається із поняттям «американської мрії» у творі. Адже кожне своє рішення герої приймають підсвідомо, керуючись бажанням бути успішним у суспільстві. Для втілювачів такого задуму ключовим є рух до кінцевого результату і аж ніяк не морально-естетична оцінка власних дій.

Аналізуючи проблему вибору через любовний трикутник між Робертою, Клайдом та Сондрою, слід розставити чіткі позиції кожної зі сторін. Роберта до нестями закохана у Клайда, переступаючи крізь власну гідність, пускає його у своє життя як коханого чоловіка із серйозними намірами. Правду кажучи, Роберта теж є жертвою американської мрії, оскільки її наміри не завжди були такими безневинними та безкорисливими.

Роберта Олден дарує Клайдові розраду самотності та мить щастя. Її надмірні прояви кохання роблять із Клайда звіра, який сам загнав себе у клітку. Він стає злим на життєві обставини, на Роберту через її шантаж та бажання оженити його на собі. Дівчина не викликає у нього впевненості у завтрашньому дні, навпаки, все, що вона може йому дати, – це злидні, поневіряння та крах мрії.

Натомість Сондра Фінчлі, чарівна Сондра, викликає у Клайда бажання досягати нових висот, уявляти щасливе, стабільне майбутнє у світських колах. Вона підсвідомо робить його на крок ближчим до безтурботного, заможного життя у вищому суспільстві, у якому його прийматимуть за свого.

Усі, хто оточує Клайда, і складають той нещадний образ американського суспільства, який не залишає йому вибору діяти якимось інакше, ніж так, як колись вчиняли з ним самим. Дія кожного із факторів впливу на свідомість Клайда стала передумовою того чи іншого вибору героя.

Ключові слова: проблема, життя, вибір, герой, суспільство, роман, письменник, мрія.

Постановка проблеми. Проблема життєвого вибору та жага до втілення «американської мрії» у романі Т. Драйзера «Американська трагедія» є досить актуальною. Вона зумовлена тим, що в українському літературознавстві мало приділено уваги саме такому аспекту творчості Т. Драйзера, як соціальні проблеми особистості та гуманізації суспільства конкретно зображеної епохи. Загалом художня спадщина автора є досить вивченою ланкою українського літературознавства, проте, враховуючи цінність прозової спадщини автора та його значний внесок у розвиток зарубіжної літературної класики, виникла

потреба детальніше розглянути означені аспекти творчості Т. Драйзера.

Творчість Теодора Драйзера увібрала в себе досягнення кращих письменників та мислителів минулого. У художній творчості він орієнтувався на реалістичні та натуралістичні традиції О. де Бальзака, Ф. Достоевського, А. Дюма, Е. Золя, М. Твена та Л. Толстого. Письменник-реаліст, Т. Драйзер піднімає у своїх творах питання місця і ролі особистості у житті соціуму, проблему протиставлення особистості і суспільства, детально розглядає різноманітні психологічні та соціальні аспекти існування індивіда у людському суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед напрацювань, присвячених вивченню біографії та творчої спадщини Т. Драйзера, варто виділити роботи таких науковців: С. Батурина [2], Т. Денисової [4], Я. Засурського [6], Г. Злобіна [7], А. Лозовського [9]. Монографія Р. Лінгемана [12] є однією із базових робіт у зарубіжному драйзерознавстві, однак у ній робиться акцент на біологічний детермінізм героїв письменника. Заслуговує на увагу дисертаційне дослідження О. Морозкіної «Творчість Теодора Драйзера і літературний розвиток США на рубежі ХІХ – ХХ століть» [10], присвячене аналізу філософсько-естетичних поглядів та творчої спадщини письменника. У роботах А. Аманової [1], Б. Гіленсона [3], Ю. Ковальова [8] йдеться про вивчення окремих проблем художнього методу та творчості Т. Драйзера.

Однак, незважаючи на певну кількість праць, присвячених творчості Т. Драйзера, в сучасному літературознавстві і критиці бракує досліджень соціальних проблем особистості та гуманізації суспільства в літературному доробку письменника.

Постановка завдання. Нашим завданням є дослідження проблеми життєвого вибору та жаги до втілення «американської мрії» у романі Т. Драйзера «Американська трагедія».

Виклад основного матеріалу. У романі «Американська трагедія» знайшли своє відображення ключові для Америки поняття і проблеми. Одним із таких понять була «американська мрія», що стала для Клайда Гріфітса свого роду життєвою філософією. Доля головного героя роману Клайда – це породження «американської мрії», без розуміння якої неможливо усвідомити його трагедію. Така мрія, вочевидь, виявилася основною причиною ілюзорного сприйняття дійсності Клайдом, перед яким постала нерозв'язувана психологічна дилема [11, с. 28].

Молодий Гріфітс стоїть на роздоріжжі власних переконань і загальноприйнятих догм суспільства – рабство або панування, чесна бідність або злочинне багатство? Клайд робить вибір на користь примарної мрії і боляче обпікається.

Із проблемою вибору стикається кожен герой цього роману, та доленосним він виявляється лише для Клайда Гріфітса та Роберти Олден. У ці два подібні образи автор вкладає стрімку жагу до кращого життя, робить героїв здатними на ризик заради мрії, яку кожен із них плекає у своїй душі, але її так і не судилося втілити. Занадто вже хитким є той шлях, що обирають ці двоє. Проблема життєвого вибору тісно переплітається із поняттям «американської мрії» у творі. Адже кожне

своє рішення герої приймають підсвідомо, керуючись бажанням бути успішним у суспільстві. Для втілювачів такого задуму ключовим є рух до кінцевого результату і аж ніяк не морально-естетична оцінка власних дій.

«Як у зв'язку з усім цим забуяла фантазія Клайда, які мрії про майбутнє були зв'язані в нього з роботою в цьому прекрасному закладі, про це можна тільки догадуватись: його уявлення про розкіш були загалом надто перебільшені, помилкові й безглузді, – просто невиразна маячня, наслідок постійно пригнічуваної уяви, яка донині не діставала задоволення і живилася самими вигадками» [5, с. 44].

«Все це було таке різке й захоплююче, що він навіть боявся дуже багато думати про це. Краще почекаати й подивитись. Просто – почекаати й подивитись, чого він може досягти тут, у цьому чудовому, чудовому царстві!» [5, с. 51].

Точкою відліку самостійності Клайда Гріфітса стає рішення працювати у готелі Грін-Девідсон у Канзас-Сіті. Там він уперше відчуває свободу вибору, якої йому так не вистачало в дитинстві. Впевненості у собі йому надає добре оплачувана робота та ведення розгульного способу життя. І саме в той момент, коли йому здається, що він має усе і навіть більше, чого може зажадати юнак його віку, на горизонті з'являється Гортензія Брігс.

Протягом усього твору можна відчутти нерішучість у кожному кроці головного героя. Та бажання влитися у такий далекий замогнтий світ підбурює вчиняти зовсім непригамним йому способом. Коли мати просить допомоги грішми, Клайд має півсотні доларів у кишені, але бажання домогтися прихильності Гортензії превалює.

«Клайд відчув гострий біль: він і жалів себе, і разом з тим зневажав, бо мучився за матір. Він і думати не міг, щоб відмовитися від Гортензії. Вона повинна належати йому. Але мати така самотня й безпорадна. Яка ганьба! Він і справді негідний і підлий. Чи не буде він потім покараний за це?» [5, с. 166].

Так само Клайд замислюється про покарання, коли на краденій машині через необережність вони з друзями збивають дівчинку. І тут хлопець приймає рішення, яке визначить його подальшу долю і характер його вчинків у майбутньому. Клайд вирішує втікати, неначе злочинець переслідуваний власною совістю.

Як бачимо, автор обмежує Клайда у відповідальності за свої вчинки і надалі. Доленосний переїзд хлопця у Лікург призводить до остаточної втрати самого себе. Автор готує читача до неспо-

диваного перебігу подій, використовуючи репліку: і до цього часу не траплялося нічого такого, що могло б похитнути або затьмарити його (дядьків) престиж [5, с. 214].

Намагаючись отримати покровительство заможного родича, Клайд тихо пливе за течією і переживає тяжкі часи самотності, неприйняття його родичами. У момент, коли варто було би продовжувати наполегливо працювати заради авторитету, хоча б у очах Гріфітсів, хлопець зациклюється на своєму почутті самотності. Він занадто слабкий, аби пережити дядькову байдужість самотужки.

Влаштувати Клайда на посаду начальника штампувального цеху було замало для його нестійкої натури. Він піддається почуттям, спокушаючи молоду робітницю Роберту Олден.

Дівчина так само, як і свого часу Клайд, шукала кращої долі, і опинилася на фабриці Гріфітсів. Вихована у пуританському стилі, зі скромними манерами, неймовірно милим обличчям та у дуже простенькій сукенці, вона полонила Клайда своєю простотою. Він вирішує домогтися її кохання, чого б це йому не коштувало, адже йому так потрібна підтримка. Роберта – молода дівчина із провінційного містечка, з багатодітною родини. Здавалося б, вони могли скласти добру компанію з Клайдом і разом рухатися до поставлених цілей. Та для Клайда вона є лише засобом утамувати спрагу до жіночої уваги. Вона говорить про кохання, і він відчуває, наче увесь світ упав йому під ноги. У цей момент з'являється дівчина, яка більше підходить Клайдові у здійсненні його амбіцій. Сондра Фінчлі – татусева донечка, спадкоємиця перспективного бізнесу у Лікурзі.

Аналізуючи проблему вибору через любовний трикутник між Робертою, Клайдом та Сондрою, слід розставити чіткі позиції кожної зі сторін. Роберта до нестями закохана у Клайда, переступаючи крізь власну гідність, пускає його у своє життя як коханого чоловіка із серйозними намірами. Правду кажучи, Роберта теж є жертвою американської мрії, оскільки її наміри не завжди були такими безневинними та безкорисливими.

Слід зауважити, що Роберта, піддаючись почуттям, погоджується на авантюру Клайда щодо таємного роману свідомо. А це означає, що вона цілком і повністю здатна була відповідати за свої рішення та їх наслідки. У свою чергу, Клайд ніколи не міг зізнатися навіть сам собі, що пов'яже своє життя з дівчиною з такої ж нікчемної сім'ї, як і він сам. Йому лестить таке сліпе захоплення його прізвищем, становищем, яке виказувала Роберта. Протягом усієї історії з Робертою автор повертає читача

до думки, що Клайд нічогосінько їй не обіцяв. Його пристрасть так само легко згасла, як і з'явилась. Його новою недосяжною мрією стає Сондра.

Аби зрозуміти причинно-наслідкову природу рішень головного героя та стержень проблеми його вибору як особистості, варто звернути увагу на ієрархію соціальних впливів, які сформували Клайда таким, як ми бачимо у творі. Отже, найпершим прикладом для хлопця мала би бути сім'я.

Батько Клайда, Ейса Гріфітс, має характер безініціативний, м'який, про такого кажуть «пливе за течією». Через свою малоосвіченість батько просто не втручається у життя власних дітей, бо і сам не знає, чим зарадити. Він лише плакає надії на бога. Хоча надія без тяжкої праці приречена на невдачу. Батько впливає на дітей своєю байдужістю та смиренністю з тим, що дає йому Господь. Тому не дивно і те, що сам Клайд у ситуації з вагітністю Роберти тягне все до останнього моменту. Він не вирішує проблеми, а старається відгородитися від них байдужістю, через те, що не знає, як діяти у такій ситуації, через брак досвіду та практичних знань.

Мати Клайда, Ельвіра Гріфітс – цілеспрямована, рішуча, сильна жінка із непохитною вірою у справу всього її життя. Мати була єдиною, кого боявся розчарувати Клайд. Іноді він був приголомшений силою материного духу та віри. Таку одержимість у здійсненні своєї мети Клайд бере від матері – він твердо вірить у те, що повинен досягнути успіху у суспільстві через свою унікальність. Водночас він, як і мати, поверховий і не здатний заглиблюватися у суть того, до чого прагне. Мати читала псалми і надіялася, що бог вкаже їй правильний шлях, а що зробила вона особисто для того, щоб віднайти цей шлях самотужки?! Так само і син переймається зовнішнім виглядом та умінням танцювати замість того, аби самовдосконалюватися і за рахунок цього увійти у вищі кола, а не через шлюб за розрахунком.

Старша сестра Еста виявляється для Клайда прикладом відчайдушності та готовності йти на крайнощі заради втілення «американської мрії». Своєю спробою домогтися кращого життя дівчина ганьбить сім'ю, але вчасно стає на правильний шлях. Ця ситуація стає своєрідним попередженням для Клайда, яке він ігнорує й осуджує.

Наступним важелем впливу стає робота у готелі «Грін-Девідсон». Для Клайда це перший щабель на шляху до втілення мрії, та він виявляється не таким уже і благопристойним, як уявляв хлопець. Заможне життя приховує безліч пороків молоді, частиною якої так мріє стати Клайд. І свій шлях хлопець

починає саме із тих ганебних занять «золотих діток», які із грошима батьків тримали біля ніг цілий світ і не боялися бути спійманими на гарячому.

Товариші Клайда по службі вчать Клайда брати від життя усе тут і зараз, не зволікаючи ні секунди. Легке відношення до життя та випадкових стосунків, вживання спиртного та регулярні візити в дім непристойності – це те, що надає Клайдові сміливості у власних очах діяти зараз або ніколи. Для чого зволікати, коли можна можна отримати все тут і зараз, маючи достатню суму грошей?!

Важливим моментом є також і знайомство Клайда із сім'єю Томаса Ретеррера. Мати Томаса та Луїзи Ретеррерів зовсім не переймалася, де і як проводять вільний час її діти. Це була жінка із таким же легким ставленням до принад життя, як і уся його компанія колег у готелі. Тут Клайд розуміє, що є й інші сімейні порядки, кардинально відмінні від принципів його матері. Те, що у домі Гріфітсів заборонялося навіть обговорювати, у домі Ретеррерів звучало вільно і невимушено. Така відкритість не могла не вабити його.

Стосунки із Гортензією Брігс зробили Клайда невпевненим у собі юнаком, що не довіряє жінкам, легковажно ставиться до їхніх проблем. Зустрівшись із меркантильністю та честолюбством дівчини, Клайд носить у серці образу та ворожість до жінок, що і є причиною його безвідповідальності у стосунках.

Викрадення автомобіля для поїздки за місто з дівчатами насторожує Клайда та змушує подумати його про обережність. Аварія та смерть дівчинки показує істинне обличчя головного героя. Він боїться бути арештованим. Він не впевнений у своїй невинуватості і через свою недолугість не знаходить кращого виходу, ніж втеча. Його безкарність стає передумовою подальшого розвитку подій.

Знайомство з дядьком Семюелем Гріфітсом дає Клайдові оптимізм та стимул до втілення мрії, певну вагомість у суспільстві за рахунок відомого прізвища. Гілберт Гріфітс – двоюрідний брат Клайда, стає його прикладом для наслідування і водночас вагомою перепорою у встановленні родинних зв'язків із лікурзькими Гріфітсами. Гілберт пробуджує у Клайда дух суперництва боротися за місце під сонцем, незважаючи на те, що брат не пропускає можливості зайвий раз нагадати Клайдові його справжнє положення.

Місіс Гріфітс, Майра, Белла, Сондра Фінчлі та Бертіна Кренстон пробуджують у Клайда нестримну жагу до завоювання місця серед заможної молоді своєю безтурботністю, рів-

нем життя, колом інтересів, впевненістю у собі. Робота у декатирувальному цеху на дядьковій фабриці наповнює душу Клайда образою та розчаруванням у покровительстві заможних родичів.

Підвищення ж по службі сприяє ілюзорному уявленню хлопця про своє значне положення, примарне відчуття себе Гріфітсом – господарем свого життя.

На шляху Клайда зустрічається Діллард із компанією дівчат, який перебільшує вагомість Клайда у Лікурзі та пробуджує у нього інтерес до розваг без зобов'язань. Діллард теж типовий прихильник культу «американської мрії».

Роберта Олден дарує Клайдові розраду самотності та мить щастя. Її надмірні прояви кохання роблять із Клайда звіра, який сам загнав себе у клітку. Він стає злим на життєві обставини, на Роберту через її шантаж та бажання оженити його на собі. Дівчина не викликає у нього впевненості у завтрашньому дні, навпаки, все, що вона може йому дати, – це злидні, поневіряння та крах мрії.

Натомість Сондра Фінчлі, чарівна Сондра, викликає у Клайда бажання досягати нових висот, уявляти щасливе, стабільне майбутнє у світських колах. Вона підсвідомо робить його на крок ближчим до безтурботного, заможного життя у вищому суспільстві, у якому його прийматимуть за свого.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що вибір Клайда Гріфітса стає очевидним. Ніхто свідомо собі не нашкодить, обравши хитку дорогу у невідомість. Роберта і була цією невідомою прірвою, куди так боявся втрапити Клайд. Газетна стаття про потонулу пару закарбовується у думки хлопця як єдиний можливий і безболісний для нього вихід. Він не знає, як діяти, бо взагалі є мало обізнаним по життю, як батько. Та непохитна віра у те, що робиш, як у матері, керує ним і змушує вдаватися у крайнощі. Відчайдушність свого часу змусила на такий вчинок і його старшу сестру. Звабивши Роберту, він вчиняє з нею так, як колись із ним зробила Гортензія. У свою чергу від Гортензії він бере уміння шукати шляхи до здійснення бажаного. Зав'язуючи стосунки із Сондрою, він одразу бачить вигоду, яку отримає при одруженні з нею. Колись Гортензія так само використовувала стосунки з Клайдом як спосіб отримати бажані дорогі речі.

Усі, хто оточує Клайда, і складають той нещадний образ американського суспільства, який не залишає йому вибору діяти якимось інакше, ніж так, як колись вчиняли з ним самим. Дія кожного із факторів впливу на свідомість Клайда стала передумовою того чи іншого вибору героя.

Список літератури:

1. Аманова А.А. Курс лекцій по мировій літературі ХХ віка [Електронний ресурс] . 2008. Режим доступу до ресурсу: <http://www.twirpx.com/file/770958/>.
2. Батурин С.С. Портрети американських письменників. М.: Художественна література, 1979. 422 с.
3. Гиленсон Б.А. Історія літератури США. М.: Издательський центр «Академія», 2003. 704 с.
4. Денисова Т.Н. Історія американської літератури ХХ століття. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 487 с.
5. Драйзер Т. Американська трагедія. К.: Радянський письменник, 1955. 1172 с.
6. Засурский Я.Н. Теодор Драйзер: життя і творчість. Москва: Издательство Московського університету, 1977. – 320 с.
7. Злобин Г.П. По ту сторону мрії: сторінки американської літератури ХХ віка. М.: Художественна література, 1985. 335 с.
8. Ковалев Ю.В. От «Шпіона» до «Шарлатана». Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербурзького університету, 2003. 258 с.
9. Лозовський А.И. Новеллістика Т. Драйзера: Учеб. посібник. Краснодар: КГУ, 1987. 102 с.
10. Морозкіна Е.А. Творчість Теодора Драйзера і літературне розвиток США на рубежі ХІХ-ХХ віків: рукопис дисертації на соискання ученої ступені доктора філологічних наук. Санкт-Петербург, 1995. 386 с.
11. Морозова Т.Л. Образ молодого американця в літературі США. Москва: Высшая школа, 1996. 93 с.
12. Lingeman R. Theodore Dreiser: An American Journey 1908 – 1945 Vol. 2. New York: Putnam Adult, 1990. 544 p.

**Kozubenko L. M. THE PROBLEM OF LIFE CHOICE OF HEROES
AND THE THIRST FOR THE IMPLEMENTATION OF THE “AMERICAN DREAM”
IN T. DRIZER'S NOVEL “AMERICAN TRAGEDY”**

The article examines the problem of life choice of characters and the thirst for the embodiment of the "American Dream" in T. Dreiser's novel "American Tragedy". Attention is drawn to the fact that the protagonist of the novel, Clyde Griffiths, is at the crossroads of his own beliefs and the generally accepted dogmas of society - slavery or domination, honest poverty or criminal wealth?! Clyde chooses a ghostly dream and burns painfully.

Every character in this novel faces the problem of choice, and it turns out to be fateful only for Clyde Griffiths and Roberta Alden. In these two similar images, the author puts a rapid thirst for a better life, makes the characters able to take risks for the sake of a dream that each of them cherishes in his soul, but it was never destined to come true. The path chosen by these two is too shaky. The problem of life choice is closely intertwined with the concept of "American dream" in the work. After all, the heroes make every decision subconsciously, guided by the desire to be successful in society. For the implementers of such a plan, the key is the movement to the end result and not the moral and aesthetic assessment of their own actions.

Analyzing the problem of choosing through the love triangle between Roberta, Clyde and Sondra, it is necessary to place clear positions on each side. Roberta is in love with Clyde, stepping over her own dignity and lets him into her life as a beloved man with serious intentions. To tell the truth, Roberta is also a victim of the American dream, because her intentions were not always so innocent and selfless. Roberta Alden gives Clyde consolation of loneliness and a moment of happiness. Her excessive displays of love make Clyde an animal that has driven itself into a cage. He becomes angry at life's circumstances, at Robert because of her blackmail and desire to marry him. The girl does not give him confidence in the future, on the contrary, all she can give him is poverty, exile and the collapse of dreams.

Instead, Sondra Finchley, the charming Sondra, makes Clyde want to reach new heights, to imagine a happy, stable future in secular circles. It subconsciously makes him one step closer to a carefree, prosperous life in a higher society in which he will be taken for granted.

Everyone around Clyde forms the ruthless image of American society that leaves Clyde no choice but to act differently from what he once did to himself. The action of each of the factors influencing the consciousness of Clyde became a prerequisite for a choice of the hero.

Key words: *problem, life, choice, hero, society, novel, writer, dream.*